

УДК 343.97:343.341

DOI: 10.15587/2523-4153.2021.234675

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ І ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ, ЯКІ СФОРМОВАНІ НА ЕТНІЧНІЙ ОСНОВІ

В. Г. Севрук

How to Cite:
Sevruk, V. (2021). Theoretical fundamentals of interaction of law enforcement authorities in counteraction of crimes committed by organized groups or criminal organizations formed by an ethnic basis. ScienceRise: Juridical Science, 2(16), 39–47. doi: <http://doi.org/10.15587/2523-4153.2021.234675>

The analysis of the researched scientific problems on counteraction to crimes, committed by organized groups and criminal organizations, which are formed on an ethnic basis, now necessitates further research of ethnic crime in Ukraine and the world in general. Formation by the Ukrainian state of a multi-vector mechanism of counteraction to organized groups and criminal organizations, formed on an ethnic basis, is impossible without understanding the essence of this problem, relevant legal concepts and classification and identification of features of organized ethnic crime that are important for law enforcement and the state. The main effective factor in such activities is to guarantee the security of citizens and the integrity of the state from criminal encroachments of organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis. Thus, for the effective interaction of law enforcement agencies in combating crimes, committed by organized groups and criminal organizations that are formed on an ethnic basis, a sound concept of such cooperation is needed, which is currently lacking. Accordingly, in the long run, such a concept needs to be adopted immediately, which will start streamlining law enforcement relations on the exchange and realization of information concerning the activities of both domestic criminal groups and organized criminal groups of foreign nationals or those formed on ethnic grounds. Theoretical principles of law enforcement interaction in combating crimes, committed by organized groups and criminal organizations, which are formed on an ethnic basis by generalizing, analyzing and systematizing the concept of interaction, its forms, methods and types, are analyzed. An author's definition of the concept of interaction among police during counteraction to crimes, committed by organized groups and criminal organizations, formed on ethnic basis, is given

Keywords: interaction, ethnic crime, organized groups that are formed on an ethnic basis, criminal organizations that are formed on an ethnic basis, counteraction

© The Author(s) 2021

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license

1. Вступ

Етнічна організована злочинність є результатом діяльності злочинних організацій, її трансформацій, виходом (як правило) у своїй діяльності за межі території однієї держави, внаслідок чого набуває міжнародних, глобальних масштабів. Здавалося б, що основною відмінною ознакою вказаних організацій вбачається їхній склад (моно або поліетнічний). Відповідно реалії теперішнього часу вказують на низку особливостей у діяльності злочинних організацій, створених за етнічною ознакою, що, безсумнівно, потребує подальшого наукового пошуку [1]. Протидія етнічним злочинам потребує особливої уваги та особливих підходів як з боку вчених, так і практичних працівників [2, с. 80]. Відповідно основним обов'язком правоохоронних органів є швидке розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, що неможливо без ефективної та злагодженої взаємодії цих органів.

Таким чином, для ефективної та злагодженої взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі необхідно обґрунтована концепція такої взаємодії, яка на сьогодні відсутня та в перспективі потребує негайного прийняття і реалізації, що покладе початок упорядкуванню відносин правоохоронних органів з обміну й реалізації інформації, що стосується діяльності, як вітчизняних злочинних формувань, так і діяльності організованих злочинних груп іноземних громадян або тих, що сформувалися на етнічній основі.

2. Літературний огляд

Аналіз фахової та спеціальної літератури свідчить проте що на теоретичному та практичному рівні питання щодо змісту, форм та напрямів взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі розглядалися різних видах наукових публікаціях, а саме В. Л. Ортинський свою статтю «Взаємодія підрозділів правоохоронних органів України у протидії контрабанді наркотичних засобів: теоретичні та практичні аспекти» присвяти розгляду поняття та змісту взаємодії правоохоронних органів у протидії етнічній злочинності. Визначив особливості та сучасні тенденції злочинності, які спонукають правоохоронні органи до взаємодії. Окреслив основні принципи та форми взаємодії правоохоронних органів у протидії контрабанді наркотичних засобів. Запропонував окремі пропозиції щодо покращення взаємодії правоохоронних органів у протидії злочинності [3]. С. В. Чучко у своїй статті «Особливості взаємодії правоохоронних органів у розслідуванні шахрайства в купівлі-продажу товарів через мережу інтернет» розглядає сутність взаємодії правоохоронних органів під час розслідування визначеної категорії кримінально каранних діянь. Автор акцентує увагу на тому, що взаємодія є обов'язковою категорією для успішного здійснення будь-якої спільної діяльності. Не є винятком і розслідування кримінальних правопорушень, адже ефективність поєднання сил і засобів правоохоронних органів забезпечить найбільш швидке притягнення до відповідальності винних у вчиненні протиправного діяння. Зазначається, що специфічною ознакою досліджуваної категорії кримінальних проваджень є необхідність проведення низки негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-технічних заходів [4]. З цього приводу є цікавим дослідження М. В. Стацака та О. В. Тарнапольського на тему «Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки» розкриває особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки відповідно до нового кримінального процесуального законодавства [5]. Також, слід виокремити статтю Р. Р. Греня «Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів», який у статті визначає зміст та поняття взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів Розглядає основні форми співпраці оперативних підрозділів правоохоронних органів та визначає основні недоліки такої взаємодії, а також напрями щодо її удосконалення [6]. Той факт, що науковці проводять дисертаційні та монографічні дослідження на тему взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, свідчить про актуальність цього питання.

Так С. Є. Абламський, О.О. Юхно, Ю. В. Лук'яненко навчальному посібнику на основі Конституції України, Кримінального процесуального кодексу та іншого законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України, Генеральної прокуратури України, навчальної та монографічної літератури, практичного досвіду авторів у правоохоронних органах розглядають теоретичні підходи до поняття «взаємодія», надаєть класифікація видів і форм взаємодії, а також розкриваються проблемні теоретичні та прикладні питання організації і здійснення взаємодії слідчого з працівниками органів прокуратури, оперативних підрозділів, експертами, спеціалістами та ін. Розраховано на курсантів, слухачів, студентів, ад'юнктів, аспірантів, викладачів, науковців вищих юридичних навчальних закладів, працівників органів досудового розслідування та інших підрозділів Національної поліції України, прокуратури, суду. [7], Наприклад Г. Ю. Бондар у своїй дисертації комплексно дослідив актуальні правові, теоретичні та практичні проблеми взаємодії слідчих різних правоохоронних відомств і форми такої спільної діяльності на досудових стадіях кримінального процесу України. Аналізуються питання, пов'язані з визначенням процесуальної характеристики особливо складної справи як правової підстави для створення міжвідомчих слідчих та слідчо-оперативних груп. Розроблено комплекси методичних рекомендацій щодо підвищення ефективності спільної, погодженої діяльності слідчих різних правоохоронних відомств при розкритті та розслідуванні особливо складних кримінальних справ у складі міжвідомчих слідчих та слідчо-оперативних груп. Встановлені основні напрями прокурорського нагляду і відомчого контролю за діяльністю таких груп. Внесені науково-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного кримінально-процесуального законодавства, проекту кримінально-процесуального кодексу, відомчих і міжвідомчих нормативних актів з досліджуваних питань [8]. Не лише вітчизняні науковці, але і зарубіжні дослідники свої праці присвячують такі як, Джеффри Скотт Макіллайн (Jeffrey Scott McIlwain) [9], Роберт А. Роквей (Rockaway, Robert A.) [10], Візел Д.Л. (Weisel D. L.) та Пейстер Е. (Painter E.) [11], Дж. Альбіні (Joseph L. Albini) [12], Ганс-Йорг Альбрехт (Hans-Jörg Albrecht) [13], Раміро Мартінеса (Ramiro Martinez Race) [14], Клаус Ламп (Lampe K.) [15], Ли Роден (Lee Roden) [16], які займалися дослідженнями окремих проблемних питань, що виникають під час міжнародного співробітництва оперативних та інших підрозділів правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються

організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Віддаючи належне проведенню науковим напрацюванням, варто зазначити, що питання теоретичних засад взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, потребує ґрунтовних (новітніх) наукових доробків, що обумовлює актуальність обраного дослідження.

3. Мета та завдання дослідження

Метою дослідження є визначення основних теоретичних засад взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- узагальнити, проаналізувати та систематизувати поняття взаємодії, її форм, методів та видів;
- сформулювати авторську дефініцію поняття взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

4. Матеріали та методи.

Методи дослідження обрані з урахуванням об'єкту, предмета, мети дослідження. Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження застосовувався комплексний підхід, який передбачає поєднання загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. В процесі дослідження використано метод аналізу офіційних правових документів та спеціальної юридичної літератури, діалектичний метод, наукової абстракції, методи системного аналізу, формально-догматичний, системно-структурний, порівняльний та логічний.

5. Результати дослідження та їх обговорення

Теорія і практика свідчить, що одним із дієвих і традиційних напрямів удосконалення протидії злочинам є покращення її теоретичного забезпечення, що досягається за допомогою приділення з боку науковців належної уваги [17, с. 66]. Відповідно протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі також вимагає від відповідних підрозділів правоохоронних органів спільних заходів і проведення процесуальних дій [4, с. 267]. Отже, перейдемо до характеристики поняття взаємодії, її форм, методів та видів.

Категорію «взаємодія» стосовно протидії злочинності досліджує і кримінологічна, і кримінально-процесуальна, і криміналістична, і оперативно-розшукова. Зміст цієї категорії лише конкретизується щодо специфіки кожного зазначеного різновиду діяльності. Удосконалення взаємодії між правоохоронними та контролюючими органами в протидії злочинам проти власності визнають одним з пріоритетних завдань боротьби зі злочинністю [18, с. 137].

Попри відсутність в КПК визначення поняття «взаємодія», проведений аналіз законодавства та наукової літератури, дозволив зробити висновок, що під взаємодією органів досудового розслідування з іншими підрозділами органів Національної поліції при розслідуванні та розкритті кримінальних правопорушень слід розуміти – визначену законодавством узгоджену діяльність працівників органів Національної поліції щодо здійснення оперативно-розшукових, слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, для своєчасного розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, а також з метою ефективного вирішення інших завдань кримінального судочинства [19].

Взаємодія, як найбільш організована і ефективна форма боротьби правоохоронних органів зі злочинністю, характеризується деякими основними властивостями. У зв'язку з цим вона розглядається як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних і контролюючих органів, наділених законом відповідними повноваженнями (серед яких один з основних видів - взаємодія слідчого та оперативно-розшукових органів), у різних сполученнях участі залежно від виду злочину, що розслідується, складності завдань, які вирішуються, необхідності використання відповідних засобів, прийомів та методів [20, с. 172].

Поняття взаємодія є зовнішньо схожим з такими поняттями, як «співробітництво», «координація», «узгодження», «сприяння» [21, с. 82].

Згідно зі Сучасним тлумачним словником української мови поняття «взаємодія» – це взаємозв'язок між предметами у дії, їх взаємовплив; чиясь погоджена дія, взаємодопомога [22, с. 99, 3].

Процеси взаємодії можна розглядати у філософському та адміністративному аспектах. Як філософська категорія, поняття «взаємодія» відображає процеси впливу об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість та породження одним об'єктом іншого [23, с. 216, 3]. Філософія розглядає взаємодію як категорію, що відображає процеси впливу різних об'єктів один на одного, їх взаємну зумовленість, зміну стану, а також породження одного об'єкта іншим. Взаємодія означає «взаємно

діяти», «спільно працювати», «співробітничати» і заснована на законі та підзаконних актах; взаємодія – це спільна або погоджена за місцем і часом у певних межах діяльність оперативних підрозділів між собою та з іншими підрозділами і службами, що здійснюється відповідно до їхньої компетенції та спрямована на виявлення та припинення злочинів, нейтралізацію причин і умов, які сприяють їх вчиненню [21, с. 82]. Також філософське трактування взаємодії, насамперед, орієнтує на те, що відповідні процеси взаємодії визначають структурну організацію системи й порядок її об'єднання поряд з іншими об'єктами в систему більшого розміру [24, с. 15, 3].

Соціологи розглядають взаємодію як систематичні достатньо регулярні соціальні дії суб'єктів, спрямовані один на одного, які мають на меті викликати певну відповідну реакцію, а вона породжує нову реакцію суб'єкта, що здійснював вплив. Отже, взаємодія координує усі соціальні процеси [25, с. 244].

Співпрацю органів між собою вчені розглядають під різними кутами, але з тезами, спільними для всіх. Наведемо декілька наукових положень щодо взаємодії органів у своїй діяльності. Наприклад, О.Г. Лекар обстоює думку, що під співпрацею треба розуміти спільні дії двох або більше суб'єктів, які погоджені за місцем, часом, метою тощо [26, с. 33].

Водночас І. П. Козаченко взаємодію відповідних оперативних підрозділів між собою розглядає як своєрідну модель використання негласних сил і заходів, оперативно-технічних засобів, обміну конфіденційною інформацією, проведення спеціальних операцій з урахуванням оперативної обстановки або оперативно-розшукової ситуації [27, с. 192, 6].

Однак, на наше переконання, найбільш повне визначення такої взаємодії сформулював В. В. Топчий. Взаємодію слідчого й оперативного підрозділу під час розслідування кримінального провадження дослідник визначив як засновану на законах і відомчих нормативних актах їх спільну узгоджену (за метою, характером, місцем і часом) діяльність, спрямовану на вирішення завдань кримінального судочинства, за керівної та організувальної ролі слідчого й чіткого розмежування компетенції [28, с. 146].

Так, Г. Ю. Бондар у дисертаційному дослідженні «Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України» доходить висновку, що взаємодія є там, де наявний спільний інтерес, а тому під час розслідування злочинів взаємодія існує між правоохоронними органами, оскільки вони мають одну мету – розкриття та розслідування злочинів [8, с. 46–48].

Я. Ю. Кондратьєв визначає взаємодію як основу інформаційного забезпечення діяльності конкретного оперативного підрозділу та створення належних умов для його роботи [21, с. 84]. У той же час І. Р. Шинкаренко підкреслює, що на сьогоднішній день не напрацьовано єдиної точки зору на сутність взаємодії взагалі та взаємодії між оперативними підрозділами правоохоронних органів України зокрема [29, с. 44, 16].

У свою чергу, В. А. Колесник з приводу особливостей працівників правоохоронних органів зазначає низку положень. Так, автор указує, що взаємодія має організаційні й кримінально-процесуальні аспекти, якщо в окремих випадках можуть здійснюватися узгоджені дії під час участі оперативних співробітників у проведенні окремих слідчих дій і це буде спільною діяльністю слідчого й оперативного працівника, то участь слідчого в проведенні оперативних заходів виключена. Але якщо такі оперативні заходи будуть здійснюватися з метою виконання узгоджених завдань у поєднанні з процесуальними діями, то, попри відсутність спільності дій оперативного працівника і слідчого, питання взаємодії матимуть місце. Тому у взаємодії оперативних і слідчих підрозділів треба акцентувати увагу не на спільності, а на узгодженості дій слідчих та оперативних підрозділів, якщо такими діями розв'язується виконання спільних чи взаємовигідних завдань. Проте за певних обставин взаємодія матиме прояв саме в спільних діях і лише в межах повноважень, наданих слідчому та оперативному співробітнику [30, с. 121, 4].

Наприклад О. О. Юхно та С. Є. Абламський, які під взаємодією пропонують розуміти організаційну форму діяльності двох і більше осіб, яка спільно узгоджена та регламентована законами й іншими відомчими нормативно-правовими актами, і спрямована на досягнення завдань конкретного кримінального провадження [7, с. 24].

О. Ф. Долженков натомість вважає, що співпрацю органів під час протидії злочинності треба розглядати як діяльність двох або більше суб'єктів, засновану на законних правових підставах, а метою спільної діяльності виступає боротьба із злочинністю загалом та окремо, із чітко визначеними злочинцями [31, с. 232].

Взаємодія оперативних підрозділів поліції України з органами досудового розслідування, на думку М. В. Стащак, – це заснована на нормативних актах спільна діяльність суб'єктів взаємодії у вигляді надання допомоги фізично-матеріального чи нематеріального (інтелектуального) характеру з метою виконання загальних та конкретних завдань (доручень), які виникають у процесі кримінального провадження [5].

У свою чергу, А. Я. Дубинський і Ю. І. Шостак розглядають взаємодію правоохоронних органів як засновану на законі погоджену за метою, місцем і часом діяльність незалежних один від одного в адміністративному стосунку органів, що виражається в найбільш доцільному сполученні

властивих цим органам засобів і методів і спрямована при організуючій ролі слідчого на запобігання злочинам, припинення, розкриття й усебічне, повне й об'єктивне розслідування злочинів, учинення яких зараховано до компетенції слідчого [32, с. 5–7].

Заслугує на увагу думка В. М. Плішкіна, який виділяє такі ознаки взаємодії, що використовуються в теорії та практиці управління:

- а) взаємодія – це діяльність;
- б) наявність декількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії;
- в) погодженість заходів за метою, місцем, часом, методами;
- г) спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів;
- д) наявність нормативної (правової) бази взаємодії;
- е) стан, який обіймають суб'єкти взаємодії в ієрархії системи;
- є) зміст завдань, які виконують суб'єкти взаємодії; ж) спільна діяльність [33, с. 500, 3].

З огляду на це, поділяємо думку В. І. Василичука, що запорукою успіху є досягнення так званого принципу “збігання інтересів” усіх суб'єктів, які в межах своїх повноважень залучаються до заходів відповідно до ліній обслуговування та сфер повноважень [34, с. 173, 35].

Форми взаємодії можуть мати локальний (місцевий), регіональний та загальнодержавний характер: локальний (місцевий) – у межах одного міста, району, у межах двох, трьох і більше сусідніх правоохоронних органів у інтересах розв'язання оперативних завдань локального характеру; регіональний – у межах регіону, кількох областей, із залученням значної кількості оперативних підрозділів для вирішення проблем боротьби зі злочинністю регіонального масштабу; загальнодержавний – у межах держави, із залученням оперативних підрозділів різних відомств, з визначенням спільних завдань у боротьбі з правопорушеннями, поширеними по всій Україні (організована злочинність, незаконний автотранспортний бізнес тощо) [36, с. 34].

Взаємодію умовно поділяють на окремі види. Залежно від їх характеру відокремлюється декілька видів взаємодії, кожен з яких має свої особливості. Зокрема, взаємодію правоохоронних органів можна класифікувати за такими критеріями:

- 1) метою;
- 2) характером зв'язків;
- 3) способом вирішення завдань;
- 4) кількістю учасників;
- 5) часом і тривалістю спільних дій;
- 6) напрямками;
- 7) відношенням до системи правоохоронних органів;
- 8) ступенем конспірації або конфіденційності;
- 9) організаційно-правовою формою;
- 10) підставами виникнення;

11) спрямованістю функціонування. Найважливішою організаційно-правовою формою взаємодії є взаємне інформування [37].

Наприклад О. П. Заворіна досліджуючи вищезазначене питання та вивчаючи думки вчених в різних галузях права, зокрема кримінального процесу, криміналістики та ОРД, визначає, що в діяльності правоохоронних органів взаємодія може бути таких видів: гласною і негласною; безпосередньою й опосередкованою; постійною та тимчасовою; процесуальною та організаційною; зовнішньою і внутрішньою. Утому числі, залежно від періоду часу, протягом якого здійснюється взаємодія, і від ступеня об'єднання спільних зусиль, можна виділити такі її види: а) разова; б) періодична; в) постійно діюча. [38, с. 231].

Залежно від завдань і рівня взаємодії виокремлюють такі її види:

- 1) постійну (протягом тривалого часу);
- 2) разову (для виконання окремого завдання);
- 3) тактичну (для виконання конкретного завдання);
- 4) оперативну (з метою виконання загальних завдань діяльності оперативних підрозділів та органів прокуратури щодо нагляду за додержанням законів під час здійснення оперативно-розшукової діяльності);

5) стратегічну (взаємодія між оперативними підрозділами МВС і Генеральною прокуратурою України з метою здійснення нагляду за додержанням законів під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та координації спільних зусиль у цьому напрямі діяльності);

6) внутрішню (між співробітниками одного підрозділу);

7) зовнішню (між оперативними підрозділами й органами прокуратури, що здійснюють нагляд за додержанням законності під час застосування оперативно-розшукових заходів) [39, с. 7–15, 40, с. 176].

Основними методами взаємодії є прогнозування, метод взаємного обміну інформацією, планування спільних заходів. Інші ж методи (робочі зустрічі, обмін передовим досвідом з метою його поширення, спільні заняття з питань взаємодії) застосовують залежно від конкретних обставин і за ініціативою якогось одного органу. Взаємодія може здійснюватись на двох рівнях: спіль-

ної організації (планування) співпраці керівниками взаємодіючих сторін і безпосередньої реалізації (на рівні виконавців) [3, с. 8].

Як стверджують вчені та практики, при організації взаємодії необхідно дотримуватись деяких основних положень (принципів). Не можна не погодитись з думкою В. Б. Дунець, в якій з цього питання зазначає, що в процесі взаємодії обов'язково необхідно дотримуватись основних положень: єдине керівництво спільними діями; самостійність у виборі засобів і методів своєї роботи в системі цих дій; принципами дотримання законності, тощо. Також вважаємо за доцільне доповнити дані принципи такими як: верховенства права, плановість і безперервність взаємодії, та принципом безпосередності взаємодії [41, с. 284].

Залежно від правової регламентації розрізняють процесуальні (правові) й непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії. Процесуальні форми взаємодії є тим видом кримінально-процесуальних відносин, що регламентований чинним законодавством. Так, ч. 2 ст. 38 КПК України передбачено створення слідчих груп, п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України передбачено, що слідчий уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [42].

Непроцесуальні форми взаємодії є більш різноманітними й стосуються ширшого кола учасників. Слідчий застосує їх залежно від обставин кримінального провадження (залучення і консультування спеціаліста; обмін інформацією, спільний аналіз і оцінка оперативної обстановки та обговорення матеріалів кримінального провадження; узгоджене планування слідчих (розшукових) дій і негласних слідчих (розшукових) дій; спільне використання науково-технічних засобів, криміналістичних та оперативно-довідкових обліків) [42, с. 349].

Процесуальні форми взаємодії більш сталі та формально визначені, організаційно-динамічніші, не завжди нормативно закріплені та врегульовані. Форма взаємодії має два прояви: внутрішній та зовнішній. Вибір форми взаємодії правоохоронних органів також залежить від об'єкта злочинних посягань [3, с.7].

Взаємодія здійснюється на внутрішньовідомчому й міжвідомчому, внутрішньодержавному й міждержавному рівнях залежно від завдань, які повинні бути вирішені на основі об'єднання різних сил, засобів, можливостей, масштабів і локалізації планованої діяльності, часу, який відведено на вирішення завдань, а також низки інших обставин, які можуть виникнути в процесі розслідування кримінальних проваджень [43, с. 47].

Без взаємної інформації не може бути взаємодії. Обмін інформацією може здійснюватися письмовим, телефонним, мобільним, радіообміном, електров'язком, а також через всевітню інформаційну мережу Інтернет тощо. Обмін інформацією може здійснюватися постійно і у визначені час і дату або по етапах взаємодії. Обмін інформацією може бути повним або частковим. Вибір способів взаємного інформування залежить від різних форм взаємодії [36, с. 35]. Етапами взаємодії можуть бути підготовчий, основний і заключний. Підготовчий етап – проведення робочих зустрічей, розробка спільних планів, доведення їх до виконання. Основний етап – виконання спільних оперативно-розшукових заходів, їх корегування і доповнення, контроль за реалізацією, безпосереднє керівництво оперативними підрозділами. Заключний етап – підведення підсумків, аналіз зробленого, оцінка діяльності, підготовка інформації і подання за результатами спільних дій, прийняття нових управлінських рішень.

Неформальний обмін інформацією зазвичай здійснюється за допомогою телефонного зв'язку, електронною поштою чи іншими інструментами спілкування через Всесвітню інформаційну мережу загального доступу – Інтернет [44].

На сьогодні окрім вже вище визначених нормативно правових актів, необхідно відзначити саме відомчі акти, що регулюють діяльність слідчих та оперативних працівників під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Такими є :

– Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [45];

– Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України [46];

– Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [47].

Слід зазначити, що досі є чинною Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затверджена сумісним наказом МВС України та Центрального управління СБУ від 10.06.2011 № 317/235 [48]. Інструкція визначала порядок взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю СБУ та МВС України (на цей час вже ліквідованих) [49, с.169].

Важливим документом виступає також Стратегія розвитку Міністерства внутрішніх справ України до 2020 р. [50]. Цей документ приділяє досить багато уваги саме взаємодії різних структур і відомств поліції під час запобігання та протидії злочинності, зокрема, в міжнародному ас-

пекті (тісна робота з Інтерполом). Зазначена Стратегія пропонує підвищити ефективність роботи і взаємодії всіх підрозділів МВС через максимальне використання інформаційно-комунікаційних технологій, а також через створення відповідних механізмів взаємодії сучасного зразка, взявши за основу міжнародний досвід [51, с.52].

Організаційні форми взаємодії оперативних підрозділів правоохоронних органів України передбачені спільними відомчими нормативними актами МВС, СБУ, ДМСУ, ДПСУ, ДПтСУ або витікають з їхніх вимог. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи зобов'язані здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародними анти-терористичними організаціями, з метою швидкого і повного попередження, виявлення та припинення злочинів [6, с.100].

Серед нормативних актів, що регламентують взаємодію оперативних підрозділів правоохоронних органів, можна назвати спільний Наказ Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державного митного комітету України, Національної гвардії України, Міністерства юстиції України «Про за твердження Інструкції про взаємодію правоохоронних та інших органів України у боротьбі із злочинністю» від 10 серпня 1994 р. № 4348/138/151/11-2-2870/172/148-407/2-90-442. Також у 2003 р. затверджено Інструкцію про порядок взаємодії підрозділів митної варті Державної митної служби України та підрозділів Державної прикордонної служби України від 8 вересня 2003 р. №597/65. Правовою основою оперативно-розшукової взаємодії оперативних підрозділів ОВС та ДПтСУ є спеціальна спільна Інструкція від 31 жовтня 2002 р. [6, с.100].

5.1. Перспектива подальшого дослідження

Значення проведеного дослідження, в першу чергу, полягає в тому, щоб на практиці правоохоронним органам, які займаються протидією організованим групам та злочинним організаціям, які сформовані на етнічній основі, була можливість мати уявлення про це негативне явище. Також зібраний оригінальний емпіричний матеріал дасть можливість продовжити дослідження теоретикам у даній сфері [52, с. 78]. Слід констатувати, що дане дослідження присвячено загальнотеоретичним засадам взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі.

Відповідно перспективою майбутніх досліджень стане поглиблений огляд практичної складової взаємодії оперативних та інших підрозділів правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі, що буде акцентовано на удосконалення організаційно-правових засад та унормування взаємодії оперативних підрозділів НП з іншими правоохоронними інституціями країни, а саме відомчої (внутрішньої) взаємодія, що передбачає взаємодію оперативних підрозділів органів з іншими органами та підрозділами Національної поліції України.

У межах внутрішньої взаємодії оперативні підрозділи НП України під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі вступають у співпрацю із службами і підрозділами зазначеного органу: карним розшуком, оперативної служби, оперативно-технічною, внутрішньою безпекою, кіберполіцією, боротьби з наркозлочинністю, боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, захисту інтересів суспільства і держави, інформаційно-аналітичного забезпечення, кримінального аналізу, стратегічних розслідувань, підрозділами поліції превентивної діяльності тощо.

Актуальною вважаємо, окрім внутрішньої взаємодії, і зовнішню взаємодію оперативних підрозділів з іншими міністерствами (з органами прокуратури, СБУ, ДМСУ, ДПСУ, ДПтСУ, з Антимонопольним комітетом, Фондом державного майна, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Державною фінансовою інспекцією України, Державним департаментом моніторингу та іншими органами), а також з судами громадськістю, державними органами та ЗМІ щодо протидії зазначеним злочинам. Окремо розкриємо саме порядок міжнародного співробітництва оперативних та інших підрозділів правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Це буде предметом по-дальших досліджень.

6. Висновки

Підсумовуючи, можна констатувати, що сьогодні враховуючи економічні, політичні, правові і моральні сфери суспільства та динаміку збільшення організованих груп і злочинних організацій, які сформовані на етнічній основі, та негативний вплив останніх на ці сфери постала нагальна необхідність наукової розробки основних положень з протидії та запобігання злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі [53, с.247].

1. Під час проведеного дослідження узагальнено, проаналізовано та систематизовано ряд позицій вчених щодо поняття взаємодія. Слід констатувати, що з цього питання немає єдиної та однозначної позиції. Основними формами взаємодії є локальні (місцеві), регіональні та загальнодержавні. Залежно від правової регламентації розрізняють процесуальні (правові) й непроцесуальні (організаційні) форми взаємодії. Залежно від завдань і рівня взаємодії виокремлюють такі її види: постійна; гласна та негласна, разова; періодична, постійна, тактична; оперативна; стратегічна; внутрішня; зовнішня, безпосередня й опосередкована, процесуальна та організаційна. Основними методами взаємодії є прогнозування, метод взаємного обміну інформацією, планування спільних заходів, виконання доручень, робочі зустрічі, обмін передовим досвідом, спільні заняття з питань взаємодії тощо.

2. Науково обґрунтованою можна вважати авторську дефініцію поняття взаємодії правоохоронних органів під час протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: слід розуміти як узгоджену спільну діяльність у межах своїх повноважень чи по лінії обслуговування одного чи декількох органів (відомств, підрозділів) щодо протидії злочинній діяльності організованих груп і злочинних організацій, які сформовані на етнічній основі: із проведення оперативно-розшукових заходів, слідчих (розшукових) і інших процесуальних дій, а також постійним обміном інформацією, проведення спеціальних операцій з урахуванням оперативної обстановки або оперативно-розшукової ситуації, місця, часу, мети та складності (поставлених) завдань, що виражаються через локальний (місцевий), регіональний та загальнодержавний характер.

Література

- Беседа, Д. В. (2018). «Транснаціональна» та «етнічна» злочинність: співвідношення понять. Інтернаука. Серія: «Юридичні науки», 8. doi: <http://doi.org/10.25313/2520-2308-2018-8-4361>
- Sevruk, V. (2016). Ethnic crime in Ukraine. Law magazine of national academy of internal affairs, 1 (11), 73–83.
- Ортинський, В. Л. (2017). Взаємодія підрозділів правоохоронних органів України у протидії контрабанді наркотичних засобів: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки, 884, 4–10. doi: <http://doi.org/10.23939/law2017.884.004>
- Чучко, С. В. (2020). Особливості взаємодії правоохоронних органів у розслідуванні шахрайства в купівлі-продажу товарів через мережу Інтернет. Підприємство, господарство і право, 12, 267–271. doi: <http://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.12.46>
- Стащак, М. В., Тарнапольський, О. В. (2012). Особливості взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України з органами досудового розслідування під час протидії злочинам у сфері економіки. Право і безпека, 5 (47), 186–189.
- Грень, Р. Р. (2016). Взаємодія оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право, 38 (2), 99–102.
- Абламський, С. Є., Юхно, О. О.; Юхно, О. О. (Ред.) (2017). Взаємодія слідчого з іншими органами і підрозділами при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень. Харків, 152.
- Бондар, Г. Ю. (2004). Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України. Харків, 230.
- McIllwain, J. S. (2004). Organizing Crime in Chinatown: Race and Racketeering in New York City, 1890–1910. Jefferson: McFarland and Co., Publishers, 260.
- Rockaway, R. A. (1993). But – He Was Good To His Mother: The Lives and Crimes of Jewish Gangsters. Jerusalem: Gefen Publishing House, 264.
- Weisel, D. L., Painter, E. (1997). Police Response to Gangs: Case Studies of Five Cities. Police Executive Research Forum (PERF) United States of America, 96.
- Albini, J. L. (1971). The American Mafia: Genesis of a Legend. New York: Appleton-Century-Crofts, 354.
- Albrecht, H.-J. (1997). Ethnic Minorities, Crime, and Criminal Justice in Germany. Crime and Justice, 21, 31–99. doi: <http://doi.org/10.1086/449249>
- Martinez, R. (2009). Race, Ethnicity, Crime, and Justice. Criminology. doi: <http://doi.org/10.1093/obo/9780195396607-0053>
- Lampe, K. (2001). The Concept of Organized Crime in Historical Perspective. "Not a process of enlightenment: the conceptual history of organized crime in Germany and the United States of America" (Paper presented at the international conference "Crime organisé international: Mythe, pouvoir, profit...". Forum on Crime and Society, 1.
- Roden, L. (2018). Why Sweden doesn't keep stats on ethnicity and crime. Available at: <https://www.thelocal.se/20180508/why-sweden-doesnt-keep-stats-on-ethnic-background-and-crime>
- Ганжа, А. А. (2013). Науковий генезис проблеми протидії оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих злочинних груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян. Право і безпека, 3 (50), 65–67.
- Дудніков, А. Л. (2012). Проблеми взаємодії правоохоронних і контролюючих органів при розслідуванні корисливих злочинів. Проблеми законності, 52, 136–140.
- Бойко, О. П., Кобзар, О. Ф., Рогальська, В. В., Черняк, Н. П. (2017). Організація взаємодії підрозділів Національної поліції під час проведення досудового розслідування. Дніпро: ДДУВС, 84.
- Шепітько, В. Ю. (Ред.) (1998). Криміналістика. Криміналістична тактика і методика розслідування злочинів. Харків: Право, 376.
- Коваленко, В. В., Моїсєєв, С. М., Тацій, В. Я., Шемшученко, Ю. С. (Ред.) (2010). Міжнародна поліцейська енциклопедія. Т. 6: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). Київ: Атіка, 1128.
- Жайворонок, В. В. (Ред.) (2012). Словник української мови. Київ: ВЦ "Просвіта", 1320.
- Прохоров, А. М. (Ред.) (1985). Советский энциклопедический словарь. Москва: Советская энциклопедия, 1600.
- Корнева, Т. В. (2004). Взаємодія митних органів України з правоохоронними та деякими контролюючими органами. Митна справа, 3 (33), 15–19

25. Джу́жа, О. М., Васи́левич, В. В., Левченко, Ю. О. та ін.; Джу́жа, О. М. (Ред.) (2017). Соціологія права. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 356.
26. Лекарь, А. Г. (1967). Предотвращение преступлений органами охраны общественного порядка. Москва, 308.
27. Козаченко, И. П. (1992). Основные направления совершенствования теории и практики оперативно-розыскной деятельности. Киев: НУАВС, 285.
28. Топчий, В. В. (2012). Взаємодія органів досудового слідства з оперативними підрозділами у розкритті та розслідуванні злочинів. Взаємодія оперативних підрозділів з іншими суб'єктами протидії злочинам. Київ: ФОП Кандиба, 49–53.
29. Шинкаренко, І. Р. (2012). Взаємодія оперативних підрозділів ОВС та пенітенціарних систем України: прикладні проблеми наукового забезпечення. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка, 3, 37–46.
30. Колесник, В. А. (2011). Криміналістична тактика в забезпеченні діяльності оперативних та слідчих підрозділів СБ України з виявлення й розкриття злочинів. Ч. 2. Київ: Наук.-вид. відділ НА СБ України, 378.
31. Долженков, О. Ф. (2002). Організаційні форми взаємодії органів внутрішніх справ. Вісник ЛАВСУ, 4, 232–239.
32. Дубинский, А. Я., Шостак, Ю. І. (1981). Організація і діяльність слідчо-оперативної групи. Київ: КВШ МВС СРСР, 49.
33. Плішкін, В. М., Кравченко, Ю. Ф. (Ред.) (1999). Теорія управління органами внутрішніх справ. Київ: НАВСУ, 702.
34. Васи́линчук, В. І. (2013). Оперативно-розшукова профілактика злочинів у бюджетній сфері. Київ: ФОП Кандиба, 346.
35. Матвієнко, В. П. (2015). Взаємодія оперативних підрозділів з органами державної фінансової інспекції України у процесі виявлення та фіксації злочинів у бюджетній сфері. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ, 3, 74–81.
36. Юхно, О. І. (2009). Актуальні аспекти взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ при запобіганні, припиненні та розкритті злочинів. Південноукраїнський правничий часопис, 4, 32–35.
37. Хористін, О. Є., Барановський, О. І., Герасименко, Л. В. та ін.; Джу́жа, О. М. (Ред.) (2010). Економічна безпека. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 368.
38. Заворіна, О. П. (2020). Особливості взаємодії органів досудового розслідування з оперативними підрозділами національної поліції в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2 (90), 228–238. doi: <http://doi.org/10.33766/2524-0323.90.228-238>
39. Коломиец, В. Я. (1988). Теоретические аспекты взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. Актуальные проблемы взаимодействия оперативных аппаратов органов внутренних дел. Киев: КВШМВД СССР, 7–15.
40. Філіпенко, Н. Є. (2001). Діяльність оперативних підрозділів пенітенціарних установ щодо профілактики правопорушень серед жінок, які відбувають покарання. Харків : НУВС, 160.
41. Ду́нець, В. Б. (2008). Необхідність налагодження ефективної взаємодії між правоохоронними органами щодо боротьби з податковими правопорушеннями. Організаційне правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення та перспективи розвитку. Ірпінь, 586.
42. Сорока, С. О., Римарчук, Г. С. (2015). Взаємодія слідчого із співробітниками інших підрозділів під час досудового розслідування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 825, 347–352.
43. Образцов, В. А. (1997). Выявление и изобличение преступника. Москва, 471.
44. Гаврилюк, В. І., Дубина, В. І., Данилюк, М. П. (2007). Актуальні аспекти міжнародного співробітництва органів внутрішніх справ України на напрямку протидії торгівлі людьми. Київ: Цифра, 173. Available at: <https://www.osce.org/files/f/documents/2/3/75892.pdf>
45. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (2012). Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5/. 16.11.2012. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>
46. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України (2017). Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 570. 06.07.2017. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17/paran4#n4>
47. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні (2017). Міністерства внутрішніх справ України № 575. 07.07.2017. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>
48. Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю (2011). Наказ МВС України та Центрального управління СБУ № 317/235. 10.06.2011. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11#Text>
49. Буркаль, В. С. (2019). Протидія транснаціональній організованій злочинності у сфері економіки. Ірпінь: Університет Державної фіскальної служби України, 242.
50. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р. (2018). Розпорядження Кабінету Міністрів України. 15 листопада 2017 р. № 1023-р. Офіційний вісник України, 23, 259. Ст. 808.
51. Коваленко, А. В. (2018). Взаємодія поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності. Науковий журнал Південноукраїнський правничий часопис, 4, 50–53.
52. Севрук, В. Г. (2018). Поняття та сутність етнічної злочинності. Форум права, 4, 64–94. doi: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1495597>
53. Севрук, В. Г. (2019). Стан наукової розробленості проблем протидії злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі. Підприємство, господарство і право, 3, 314–321.

Received date 15.04.2021

Accepted date 18.05.2021

Published date 30.06.2021

Севрук Володимир Геннадійович, кандидат юридичних наук, старший дослідник, доцент, провідний науковий співробітник, Відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, Національна академія внутрішніх справ, пл. Солом'янська, 1, м. Київ, Україна, 03035
E-mail: vovasevruklev@gmail.com